MUZEUL MEMORIAL „NICOLAE IORGA" DE LA VĂLENI, ÎNTR-O NOUĂ EDIȚIE

Raluca SIMIONESCU

Viața muzeografică nu este — și nici nu poate fi — lipsită de polemici deschise sau subterane, de zgomotoase afirmări sau vehemente și totale negări. Vizorul este îndreptat asupra unuia sau altuia dintre muzee, în raport cu activitatea și acțiunile respectivei instituții. Și deseori, în ultimii ani, a stăruit asupra muzeelor din județul Prahova, județ cu activitate muzeografică susținută, suspectată însă uneori de improvizații, datorate grabei cu care se deschid muzee și expoziții, în ciuda unui personal de specialitate restrîns, dispersat pe teritoriul județului.* Pe spațiul unei activități vaste, generoase, cu multiple rezultate concrete, există loc pentru reușite și pentru scăderi, pentru lucruri făcute temeinic și pentru altele, provizorii, care cer retușuri masive dar posibile. Lăsăm loc unor specialiști în istorie să studieze și să-și spună cuvîntul asupra unei întregi serii de probleme care reclamă competență de domeniu.

La o analiză totală și sistematică însă nu pot fi trecute cu vederea marile merite ale Muzeului județean de istorie din Ploiești (director, prof. emerit N. I. Simache) în munca prețioasă de salvare și de restituire a unui patrimoniu încărcat de semnificații istorice și artistice, patrimoniu în cadrul căruia clădirile — majoritatea monumente istorice și case memoriale — au fost tratate cu toată grija și răspunderea. Pornim de la acest element de însemnătate majoră pentru că, în timp ce în multe alte județe se trăgeau disperate semnale de alarmă — unele dintre ele soldate totuși cu pierderi definitive, irecuperabile — pe teritoriul județului Prahova, casă cu casă era cucerită, salvată și redată zestrei istorice și culturale a țării noastre : Casa I. L. Caragiale, Castelul Iulia Hasdeu de la Cîmpina, casa lui Nicolae Grigorescu, casa Hagi Prodan (1800), Casa domnească de la Brebu (1650), Palatul Filipescu (1670) la Filipeștii de Tîrg, Hanul Roșu (1610) etc. — merită să fie văzut fiecare dintre aceste monumente aflate sub grija și ocrotirea Muzeului județean de istorie. Restaurările și reconstituirile făcute au stat sub semnul *marelui respect* pentru operă și a unei *mari fidelități* în păstrarea autenticității. Documentarea strict științifică și fantezia în sugerarea atmosferei s-au aflat aici într-un fericit echilibru care a readus și adevărul și acele elemente subtile care conferă monumentului individualitate, unicitate. O observare atentă vă va da posibilitatea să recunoașteți *marca* Muzeului județean de istorie din Ploiești, în acest domeniu de lucru. Și, nu putem trece cu vederea înclinarea spre frumos a organizatorilor ploieșteni : fiecare dintre unitățile muzeale din Prahova se remarcă prin curățenie, prin amenajarea curților și a grădinilor pline de verdeață și de flori, din primăvară pînă toamna tîrziu. Se pot recunoaște aceste case dintr-o privire, după oaza de frumos, de vesel și curat care le înconjoară. Casele acestea vor fi vii, fără aerul îmbîcsit și învechit al unora dintre muzeele mici din țară, și peste 5 și peste 10 ani de la deschidere, pentru că exponate de epocă sînt, cu timpul, înlocuite cu obiecte care au aparținut casei — obiecte îndelung și cu răbdare căutate printre colecționari —, fotocopiile sînt înlocuite cu facsimile executate cu mare virtuozitate.

★

* Însemnările noastre se referă la Muzeul județean de istorie și la secțiile sale. Este vorba de 17 secții, în 9 localități. Toate aceste unități beneficiază de încadrarea a 5 muzeografi și 5 îndrumători. Unele dintre secții au numai cîte un post de supraveghere.

https://biblioteca-digitala.ro

La Legaţia Cehoslovaciei din Bucureşti, cu reprezentanţii Universităţii

https://biblioteca-digitala.ro

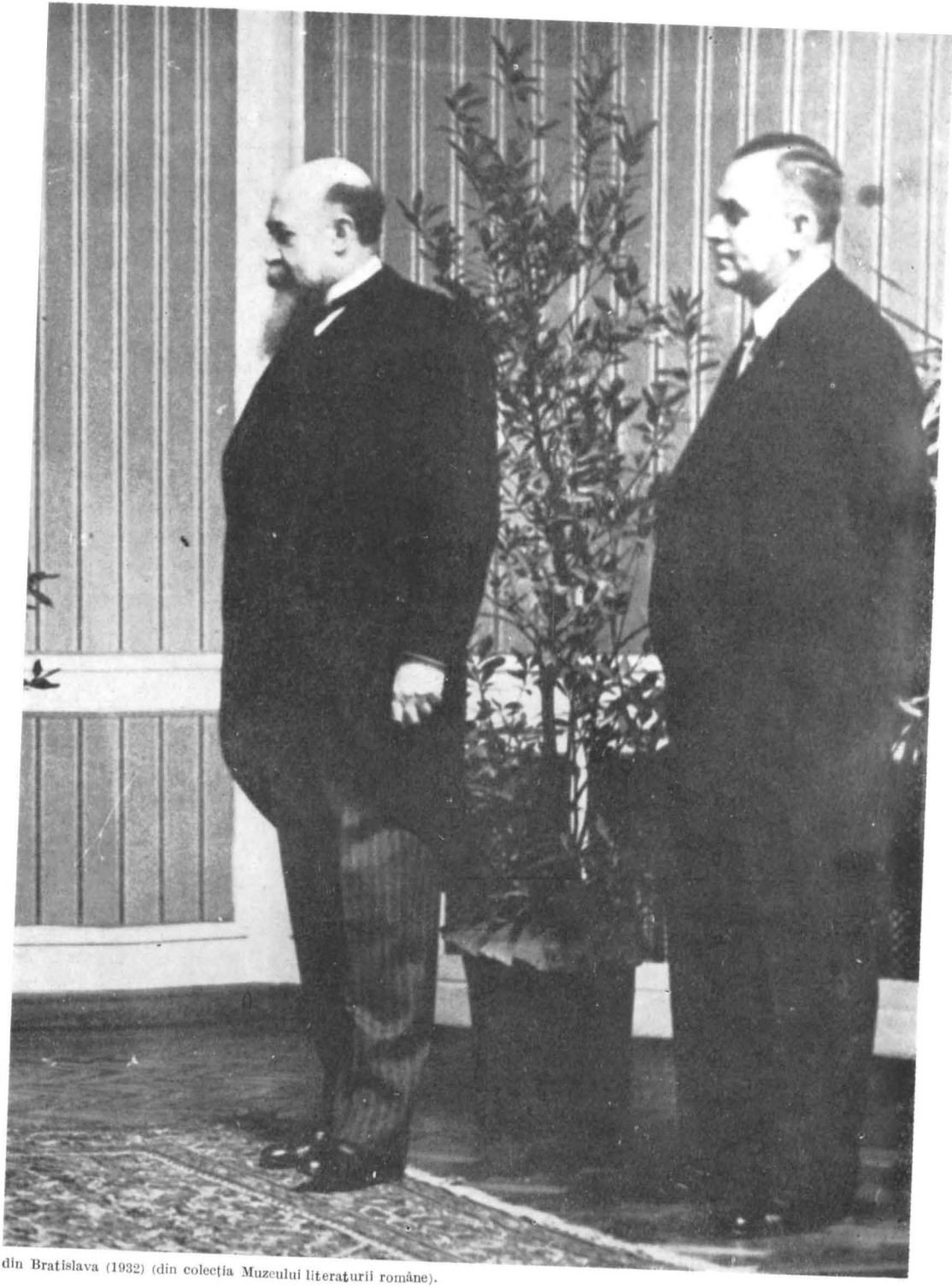

din Bratislava (1932) (din colecția Muzeului literaturii române).

https://biblioteca-digitala.ro

Muzeul memorial „Nicolae Iorga" din Vălenii de Munte a fost deschis pentru prima oară în anul 1965. El s-a bucurat de elogiile presei ** și ale specialiștilor și de aprecierea unui mare număr de vizitatori. Aceleași permanente cerințe pe care și le-au impus muzeografii ploieșteni i-au făcut însă să stăruie în toți acești ani în căutarea, achiziționarea și completarea inventarului muzeal, pentru *a reconstitui* casa lui Nicolae Iorga. Realizarea acestui deziderat al muzeografilor a fost înlesnită de bunăvoința și generozitatea descendenților lui Nicolae Iorga, care au făcut donații prețioase și au oferit toată asistența la reamenajarea casei memoriale.

La Vălenii, Nicolae Iorga deschisese în anul 1934 un muzeu de artă veche, în care adunase colecții de mare valoare. Ele ilustrau sensibilitatea artistică, forța creatoare a poporului român. *„Există în sud-estul european o țară neglijată de istoricii și criticii de artă, unde fiecare umil sat adăpostește sub bătrînii săi arbori un mic muzeu (. . .) unde timp de secole munca populară a reușit să creeze tipuri definitive în care simplitatea proporțiilor se unește cu discreția culorii pentru a da un ansamblu de frumusețe surîzătoare"* (N. Iorga, *Histoire de l'art roumain ancien, Prefața)*

Cutremurul din noaptea de 9—10 noiembrie 1940 afectase grav și locuința profesorului și așezămintele inițiate de el. Pereții căzuseră, lucrurile se prăbușiseră amestecate cu moloz ***.

** Vezi și „Revista muzeelor" nr. 2, 1966. *În memoria lui Nicolae Iorga*, de Matei Ionescu.

*** *„Profesorul spusese aici, în casă, încă înainte de luna noiembrie: „Cît timp vor fi cămăși verzi pe stradă și nemți în țară, eu din casa mea nu ies". Primea de mult timp anonime, scrisori de amenințare. Soția profesorului a zis să nu i le mai ducem. Se plimba prin grădină, pe cerdac, lucra. În dimineața de 10 noiembrie a ieșit în stradă să vadă ce stricăciuni se făcuseră. Atunci l-am văzut pentru prima oară pe Profesor singur. Altă dată nu apuca să iasă pe poartă și era înconjurat de oameni, care îl așteptau. Acum, totul fusese dărîmat și n-a venit nimeni să-l vadă. A doua sau a treia zi după cutremur umbla prin casă, călcînd peste tencuiala căzută și corecta o lucrare. Era o dezordine așa de mare încît nu mai avea unde lucra. S-a hotărît să plece la Sinaia. L-am văzut ultima oară în fața porții, întorcîndu-se spre casă, și ultimele lui cuvinte au fost: „Te rog, ai grijă de casă". Cîteva zile mai tîrziu am auzit că a fost împușcat. Nu-mi venea să cred, cum au putut să tragă într-un om așa de mare".* (Relatat de tov. Stana Ilie, supraveghetoare la Muzeul din Vălenii, care, timp de 40 de ani n-a părăsit locuința lui Nicolae Iorga).

„Pe profesor nu l-am văzut niciodată singur..." (zi de deschidere a cursurilor de vară la Vălenii de Munte).

https://biblioteca-digitala.ro

In noaptea de 27—28 noiembrie Nicolae Iorga a fost asasinat. Casa din Văleni s-a închis în doliu și tăcere. Colecțiile muzeului s-au risipit. Cercetările pentru readunarea acestora au fost anevoioase și muzeografii ploieșteni au căutat ani în șir, în toată țara, pînă au izbutit să readucă la Vălenii de Munte o parte din frumoasa colecție, expusă acum pentru public în localul fostei „Școli de misionare", din vecinătatea Muzeului memorial Nicolae Iorga. Este o muncă încă neîncheiată, considerată ca atare și de muzeografii de aici.

La 13 iunie 1971, în prezența a numeroși invitați, s-a redeschis Muzeul memorial și s-a inaugurat Muzeul de artă feudală.

Cea mai deplină realizare muzeografică o constituie reamenajarea fidelă a locuinței.

Pentru a oferi vizitatorului posibilitatea să cunoască mediul familial, ambianța de lucru a lui Nicolae Iorga, organizatorii au conceput plasarea expoziției documentare și memorialistice în cel de al doilea corp al clădirii, în care se aflau cîndva camerele copiilor. Această parte a muzeului va putea fi substanțial îmbogățită : ca ar putea crește într-o bibliotecă de studiu și o arhivă Iorga.

★

Între oaspeții care au luat parte la deschiderea Muzeului Nicolae Iorga în noua sa ediție, cu prilejul aniversării a 100 de ani de la nașterea marelui nostru istoric, s-a aflat și prof. univ. Aurelian Sacerdoțeanu, colaborator apropiat la publicațiilc lui N. Iorga, care a avut bunăvoința să ne împărtășească impresiile domniei sale asupra Muzeului memorial de la Văleni.

„Casa Iorga din Vălenii de Munte a însemnat pentru el adăpost satisfăcător pentru numeroasa sa familie și loc de odihnă activă pentru toată vara. În același timp era sanctuar pentru prieteni și oaspeți de pretutindeni, nu puțini, care vizitau pe profesor din admirație, din interes național cultural și din nevoi științifice și morale.

Construită în sec. XVIII, cu aplicarea celei mai autentice arte țărănești ca plan și decorație în lemn, ea s-a păstrat nealterată de-a lungul vremii. Reparațiile ce au trebuit să fie făcute au avut drept scop numai conservarea, fără nici un adaus sau modificare. Ce a construit Iorga (casa copiilor) a fost alăturat, în curte, sub acoperiș deosebit.

Interiorul muzeal de acum, după ce descendenții au avut marea generozitate de a dărui casei tot ce au putut salva din ce a fost al lui Iorga și care păstra mireasma de muncă a apostolului de la Văleni, este același, așa cum l-am cunoscut și eu, în timpul șederilor mele la Văleni, mai întîi ca student, apoi conferențiar la Universitatea populară. Lipsesc unele obiecte, fie distruse la cutremurul din 1940, fie înstrăinate altfel.

E bine să rămînă casa ca mărturie veridică a „casei lui Iorga", cu cea mai largă audiență la public. O încărcare, dincolo de fosta realitate, nu este decît o falsificare care tulbură înțelegerea exactă a vieții lui Iorga așa cum a fost.

Totuși cred că ar mai trebui făcut ceva : reconstituirea bibliotecii uzuale din birou și crearea în dependințele imediate a unei biblioteci și arhive speciale, care să fie în același timp expunere și documentare.

Este recunoscut că Iorga face parte din rîndul celor mai mari poligrafi și publiciști din lume. Se cade ca în casa lui să fie adunate și păstrate toate publicațiile lui, *atît cele în volume separate cît și cele din periodice. Acum este greu de făcut acest lucru, dar odată început el poate fi desăvîrșit prin donații și achiziții, care nu vor întîrzia să se arate.*

Muzeul se poate realiza imediat prin așa-zisele cărți false (mulaje) după cărți volume existente, care vor ține locul pînă la dobîndirea cărților reale cu care vor fi înlocuite automat. Periodicele pe care le-a condus Iorga încă mai pot fi aflate. Ceea ce va fi imposibil de procurat în original se poate completa prin copii fotografice. Astăzi aceasta nu mai este o problemă.

În același mod, și este necesar să se facă, se pot aduna toate lucrările care vorbesc despre Iorga și despre opera sa.

Mai greu de reconstituit este arhiva Iorga. *Dar pentru memoria aceluia care a păstrat toate hîrtiile care îl priveau și toată corespondența atît de lămuritoare pentru o perioadă politică frămîntată, nimic nu trebuie să ne împiedice de a o face. Sînt, fără îndoială, acte noi dar, cum spunea Iorga însuși în acest sens, „pline de originalitatea colorată a vieții locale"* (St. și doc. VI, 1904, p. 10). *Iorga le-a păstrat pe toate, cu toate condițiile foarte grele de conservare pe care le avea.*

Nu se pune problema ca toate acestea să fie scoase din depozitele publice în care, din fericire sau din întîmplare s-au păstrat. Copii fidele, fotografice, pot suplini originalele.

De altfel pentru asigurarea originalelor amenințate de atîtea primejdii, arhivistica a preconizat de multă vreme crearea arhivei de dublete prin copii sau mulaje păstrate în altă parte decît originalele. Să facem loc pentru această arhivă Iorga în propria lui casă, în locul atît de iubit de el însuși, cetate de cultură românească, altar de pavăză spirituală.

Fie dat Vălenilor să fie Weimar-ul nostru!".

https://biblioteca-digitala.ro